

Dealul Cotrocenilor – Azilul Elena Doamna

ADRIANA HARASIM

Pentru cei ce, în drum spre casă, urcă dealul Cotrocenilor, pe lângă Academia Militară, peisajul lăsat în dreapta, pe strada doctor Bagdasar, zărit în treacăt prin geamul autobuzului, este de multă vreme intrat în subconștient. În spatele celor câtorva blocuri și cămine studențești se știe sau se ghicește Palatul Cotroceni, iar imaginația completează acum incinta fostei mănăstiri și reședințe de vară cu ceea ce ne-a prezentat televiziunea după revoluție. Cei ce locuiesc pe străduța ce mărginește micul parc ce urcă odată cu noi dealul spre Șoseaua Panduri, se pot odihni vara pe o băncuță din incinta care apără un mormînt așezat chiar lângă povârnișul, aici abrupt, al dealului, mormîntul Anicăi și al lui Carol Davila. Cîteva trepte de piatră, pe jumătate îngropate în rîpa dealului, urcă spre mormînt, venind de nicăieri.

Drumul autobuzului trece peste șoseaua Panduri și, cotind spre Drumul Taberei, călătorul vede în dreapta, pe șoseaua Panduri, clădirea relativ impozantă a fostului Institut Pedagogic, iar din spatele acestuia ridicîndu-se semeață, turla unei biserici. Din depărtarea impusă de izolarea dorită pentru o viitoare reședință, nu se vede bine starea de ruină a bisericii, nu te izbește brutal impresia de tristețe și uitare, pe care ți-o dă apropierea de aceste edificii, așezate la cîțiva zeci de metri de Palatul Cotroceni.

V-ați întrebat vreodată de ce Anica și Carol Davila se odihnesc aici, de ce cele două clădiri, Institutul Pedagogic și biserica, sînt înălțate atît de aproape de reședința de vară ce a adăpostit, în timpul existenței lor, pe Principele Barbu Știrbey, pe Alexandru Ioan Cuza, pe regele Carol I și pe urmașii săi, pînă în 1947?

Să ne întorcem în istorie cu un secol și jumătate.

În 1853, avînd în bagajul său diploma de doctor, proaspătul absolvent al Facultății de Medicină din Paris, Charles-Antoine-François Davila, Carol Davila, își preia postul la Spitalul Militar din incinta mănăstirii Mihai-Vodă din București, în baza contractului încheiat pe o durată de trei ani cu guvernul român din Țara Românească, condusă pe atunci de Principele Barbu Știrbey¹.

Ce a însemnat Carol Davila pentru noua sa patrie, ne este redat cu o deosebită emoție de doctorul G. Z. Petrescu, în cuvîntarea prezentată în ședința Academiei Române din 1929, cu ocazia centenarului lui Davila. „Sfîntă icoană ne apare astfel, astăzi... unul din cei mai mari între marii Români care au conlucrat la edificiul minunat al renașterii țării noastre... creator, inițiator și educator în domeniul culturii naționale, acela care s-a dezvăluit în admirabila declarație: – Găsind pe malurile Dunării o nouă patrie, România, o Franță a Orientului, în ideile,

tradițiunile și aspirațiunile de civilizațiune ale surorii celei mari, am devenit cu inima și în faptă cetățean român...”

Auspiciile sub care s-a deschis cariera sa și care au avut o înfrîurire puternică asupra întregii sale activități, scrie dr. Petrescu, au fost: un Timp, un Om, o Credință.

– Timpul a fost epoca Heliazelor, Goleștilor, Bolintinenilor, Bălceștilor, cînd poporul începuse a cere lumină.

– Omul a fost Barbu Știrbey-Vodă, domnitor luminat și însuflețit de o vie dorință de a face fericirea țării sale.

– Credința a fost aceea care l-a călăuzit toată viața, că Românul este apt pentru cel mai înalt grad de cultură.

În condiții favorabile și înzestrat cum era, opera lui Davila a fost ca munca unui semănător vrednic într-o țarină aleasă”².

Despre copilăria lui Carol Davila se știe destul de puțin. Pînă la vîrsta de 12–14 ani, singurele date sînt cele furnizate de însuși Davila, foarte vagi de altfel. Locul nașterii sale nu se cunoaște, așa cum nu i se cunosc părinții. Cît despre originea sa – italiană, spaniolă sau austriacă, nu s-au găsit pînă astăzi documente doveditoare. La 14 ani cunoștea doar germana și a făcut eforturi deosebite pentru a-și continua studiile în școlile franceze. Înzestrat cu o inteligență ieșită din comun, cu o ambiție și o voință neobișnuite, Davila își dă bacalaureatul la Rennes, apoi urmează școala de farmacie din Angers. Atras de studiul medicinei, dar nevoit să se întrețină, a fost eminent ca student, apoi ca intern al Spitalelor, preparator de chimie și, în fine, prosector pe lângă doctorul Jouvot, aceste trei funcții obținute prin concurs. Copilăria sa tristă și întunecată, ca de orfan, crescut doar printre străini, lipsa părinților, nu a rămas fără înfrîurire asupra caracterului său, l-a maturizat timpuriu, l-a făcut uneori închis, rezervat, dar i-a dat în schimb o extraordinară voință și o milă fără margini față de toți dezmoșteniții soartei.

Căsătorit în 1859 cu Maria Marsille, unica fiică a medicului francez C. A. Marsille, stabilit în țară în timpul domniei lui Grigore Ghica și căsătorit cu o fată bogată de boier, Sultana Colceag, își pierde, în martie 1860, soția, la nașterea copilului său.

Impresia cea mai vie produsă asupra lui de această tragedie a fost vederea, pentru o clipă, a copilului său fără mamă și experiența propriei sale vieți. Davila a luat atunci o hotărîre mare: a donat, cu acordul Sultanei Marsille, o femeie deosebit de bună la suflet, doborîită și ea de nenorocire, casa de zestre a soției sale, din strada Colței 38, pentru un azil de copii orfani. Strînge cum poate, căci erau răspîndiți prin toate mahalalele, 40 de orfani și, fără a aștepta aprobări, fără a cere ajutoare, îi instalează în casa sa din strada Colței. Portretul Mariei inițial Davila, realizat de Theodor Aman în 1864, probabil după o fotografie, se află azi în muzeul Aman, deși a fost făcut într-un scop cu totul deosebit. Este semnificativ faptul că, în unele documente, data morții Mariei coincide cu cea în care casa ei de zestre trece în patrimoniul Eforiei Spitalelor Civile, care patrona întreținerea orfanilor și a acelor copii răsiți, pe care mila publică îi cunoștea sub numele de „copii de cutie”.

Preocupări pentru ajutorarea acestor copii nenorociți mai avuseseră și alții, înaintea lui Davila, dar fie că aceste ajutoare nu ajungeau la copii, fie că deseale schimbări de domnie și alte probleme ce frămîntau Țara Românească le făceau de necontrolat.

În 1792, Mitropolitul Filaret II, prin testamentul său, lasă o avere colosală, pentru întreținerea și educarea copiilor orfani. Această avere, însă, „s-a înstrăinat”

de la destinația sa. Testamentul dispune în Arhivele Statului și s-a presupus că ar fi fost sustras și rupt de persoanele interesate a lua averea orfanilor.

„Din toate hîrțile atingătoare de bunurile lăsate de Mitropolitul Philaret, există în ziua de astăzi (n.n. 1870, cînd apare broșura din care extragem aceste rînduri) numai un Proces-Verbal al Sfatului administrativ, din înția domnie regulamentară, care constată că Guvernul a cumpărat hanul lui Philaret, avere a orfanilor, spre a construi Theatrul din calea Mogoșoaiei.” Aceasta reiese și dintr-un raport al Ministrului Controlului din anul 1860, în care se face darea de seamă a conturilor „cassei făcătoare de bine”: „Dimpreună cu cei 114000 destinați pentru clădirea de Institut pentru copiii sărmani, cu acest prilej și spre împăcarea cugetului, însemnează că această casă s-a năpăstuit cu luarea hanului ce avea și de la care trăgea un folos anual peste 20000 lei... însă printr-o altă chibzuire a Obșteștii Adunări din anul 1843 se mărginește... a i se cumpăra un alt loc pentru clădirea unui institut pentru copii sărmani, cînd va veni în stare casa a face o as^ă menea zidire, prin urmare numai cînd i s-ar da venitul pe 17 ani, de cînd i s-a luat, în sumă de 340.000 (lei)... ar putea fi în stare a se face clădirea cuvenită, după cum era vorba, spre îndeplinirea dorinței dăruitorului, răposatul Mitropolit Philaret”³.

Mai se spunea că există donații destinate special pentru construirea unui azil de orfani, donații care dădeau dobînzi mari.

Davila însă nu așteptă cercetările. Starea copiilor orfani era extrem de rea, căci, trecuți sub administrația Ministerului Cultelor, acești copii găsiți și „de cutie”, se dădeau în creștere pe la doici în București și cea mai mare parte, „mureau în scurt timp”, căci doicile nu erau supuse niciunui control, în caz de boală copiii nu primeau ajutor medical, și, în general, acești copii ajungeau, fără căpătîi, pe stradă. De aceea, Davila, realizînd și necesitatea socială a actului său, adună orfanii în casa sa și începe, cu energia și tenacitatea sa caracteristică, să le asigure o creștere sănătoasă și o bună educație. Dar fondurile erau relativ reduse, căci doicile cărora statul le dăduse spre îngrijire copii orfani sau găsiți primeau un galben pe lună, adică un leu pe zi, sumă foarte mică pentru a se asigura o creștere decentă. Davila, hotărît, reușește două lucruri importante:

– să adune puținele fonduri ce au mai putut fi recuperate din moștenirea lăsată de Mitropolitul Filaret II;

– să asigure, pentru sublima cauză a orfanilor, protecții puternice⁴.

Au mai intervenit însă doi factori de foarte mare importanță, dar neașteptați de către Davila, factori ce aveau să asigure acestei opere filantropice o strălucire și o recunoaștere ce va depăși gra-nițele țării.

„Succesul său, scrie dr. C. Istrati în 1885, s-a datorat și unui agent adesea încă nedefinit, dar care-și căpătase însuflețirea de la acei nemuritori dascăli, buni, devotați, oameni instruiți și mai presus de toate buni Români, care preparaseră o clasă puternică, dar încă fără coeziune, clasa ROMÂNILOR DE BINE. Ei au dat instituțiile de care sîntem mîndri. Davila avea imensă popularitate și mare simpatie din partea acestora. Opinia publică a fost cu el.”⁵

Al doilea factor a fost soția sa Anica.

În 1861, Carol Davila se căsătorește cu Anica Racoviță, fiica singurei fiice a lui Dinicu Golescu și a Zincăi, nepoată deci a celor patru frați Golești. Prin soția sa, Davila intră într-una din familiile de mari patrioți români. Unul dintre elevii, apoi colaboratorii și prietenii lui Davila, doctorul Dimitrie Grecescu, ne povestește acest eveniment, povestire din care vom putea înțelege ușor extraordinara asemănare de aspirații, de dorința de a face bine, care a făcut din Anica cea mai devotată

colaboratoare a soțului său în operele sale de binefacere, iar din Davila, un mare patriot român. În istoria pedagogiei române au fost asemănați cu soții Pestalozzi.

Iată ce ne istorisește doctorul Grecescu: „În anul 1861 (Davila) se însură a doua oară, luînd de soție pe domnișoara Anica Racoviță, nepoata familiei marilor Golești, femeie de mari și distinse calități. Acela care scrie această biografie a avut deosebita onoare să însoțească pe Davila ca flăcău de nuntă (garçon de noces) la Golești, unde nunta s-a făcut după obiceiuri țărănești. Pe drum, Davila recita versuri românești de dragoste, căci el iubea cu osebire poezia românească și adesea recita versuri patriotice din Alecsandri și din baladele lui Bolintineanu...”⁶

Anica îi aduce de zestre un loc pe dealul Cotrocenilor, primit de ea în dar de la unchiul său, generalul Nicolae Golescu, cumpărat de acesta de la trei embaticari (arendasi pe termen lung) ai mănăstirii Cotroceni⁷. Locul era cel cuprins între șoseaua Panduri de azi, Palatul Cotroceni și Academia Militară, platoul, cu partea abruptă a dealului. De pe acest loc, la muchia dealului, acolo unde începe strada doctor Demosthene, Tudor Vladimirescu, în 1821, a coborât în București. De aici a scrutat, printre copacii din pădurea deasă ce acoperea pe atunci dealul Cotrocenilor, orașul, aici și-a așezat cortul cînd a „tăbărit” la Cotroceni. Acest loc a fost cunoscut, în secolul trecut, de către localnici, sub numele de „cortul lui Tudor Vladimirescu”.

Priviți portretul lui Tudor Vladimirescu făcut de Theodor Aman. Aman, după mărturiile contemporanilor, înainte de a realiza un portret al unui erou din istoria noastră, se documenta temeinic. Vroia să cunoască locurile evenimentelor, expresia feței, trăsăturile de caracter. Tudor este zugrăvit în fața cortului său, pe un teren neted (platoul Cotrocenilor), iar corturile pandurilor se văd în depărtare. De la Mihai Cioranu, unul din aghiotanții lui Tudor, vorbind de organizarea taberei de la Cotroceni, aflăm că, „Tudor după aceea, a întărit monastirea Kotroceni cu șanțuri, a așezat pandurii săi parte înăuntru în monastire cu artileria sa de 6 tunuri ce avea și partea cea mai mare în lagăr pe cîmpul Kotrocenilor”⁸, inclusiv pe locul unde și-a instalat și el punctul de observație și cortul. Tudor întărește tabăra și mănăstirea cu șanțuri și tabii, adică redute și meterezuri în jurul mănăstirii. Se știe că el ceruse „meșteri evropiești” care să dea consultațiile tehnice necesare. Fapt este că a dat îndrumări tehnice arhitectul Freywald, dar la fortificații și la organizarea taberei au lucrat Gheorghe Lazăr, pe atunci profesor la Sf. Sava, și elevii săi. Căci pe Gheorghe Lazăr nu îl putea lăsa nepăsător ridicarea lui Tudor, el, care, prin gura Părintelui David, economul Mitropoliei, se adresase boierilor cu următoarele cuvinte: „Ajungă lacrimile patriei, ajungă jugul robiei, vreme este de cînd cu oftare așteaptă căzuta semînție cuviincioasa mîntuire” iar „ocîrmiurea (Mitropolitului) să fie oglindă de înțelepciune păstorească nepoților și strănepoților omenirii... cu cuvînt fălindu-se și cu povestirea istoriei străbunilor din veacurile dinainte precum și noi înșine cu căldură ne aducem aminte de bunii și străbunii noștri, care au făcut cîndva bine neamului omenesc.”

Întărit cu șanțuri și metereze era și locul denumit mai tîrziu „cortul lui Tudor”. De altfel, în ediția din 1874 a Istoriei revoluțiunii române de la 1821 a lui C. D. Aricescu, se vorbește de aceste șanțuri și meterezuri împrejurul mănăstirii Cotroceni, ale căror urme se văd și azi spre partea unde este azilul Elena Doamna, deci în jurul fostului Institut Pedagogic.

Iată deci ce însemna acest loc din Cotroceni, proprietatea soților Davila. Dealul se mai chema „viile lui Davila”.

„La începutul anului 1862, într-un gînd cu soția sa Anica, de nepieritoare memorie între noi, Davila creează acestor copii părăsiți un adăpost afară din oraș,

într-o căsuță de pe via ce o aveau pe deal lângă Cotroceni. În tot timpul vieții lui Davila, scrie doctorul Dimitrie Grecescu, azilul a fost obiectul principal și necurmat al muncii și vegheii sale, consacrand pe fiecare zi partea de timp ce-i rămânea din numeroasele sale ocupații, așa că în curînd azilul a fost model de învățatură, de educație și de o ordine perfectă. Dar azilul avea venit mic, căci pînă în 1862, el se întreținea din acea sumă de un galben pe lună pentru fiecare copil și din ajutorul dat de soții Davila.

După ce Doamna Elena Cuza vine în București, vizitează toate instituțiile culturale și de binefacere. În 13 iulie 1862, printr-o scrisoare adresată Președintelui Consiliului de Miniștri, mulțumește directorilor acestor așezăminte pentru ordinea și disciplina constatată și subliniază: „voiesc a vorbi de azilul copiilor găsiți, creat la cîțiva pași de Cotroceni într-o poziție încîntătoare... După cum am vizitat acest azil de copii de la Cotroceni și m-am îndreptat ocular de rezultatele dobîndite într-această faptă atît de umană cît și ingenioasă, ne-am convins de neapărata trebuință ce trebuie a se da acestui stabiliment, mijloacele trebuincioase pentru a se putea dezvolta... Pentru un fapt dar atît de interesant ca acesta, care se poate atribui inițiativei și generoaselor sacrificii ale domnului și doamnei Davila, vînd să contribuiesc și eu cu partea mea, vă înaintez cu această ocaziune, din caseta mea suma de una mie galbeni (32000 lei), pe care vă rog a-i pune în dispozițiunea administrațiunei serviciului sanitar. Doresc cu tot dinadinsul, Domnule Președinte al Consiliului, ca fundamentele unui alt nou asil să poată fi așezate fără întîrziere și insist totodată a fi lângă acela ce există astăzi, ca anexul lui pe costița de lângă grădina palatului Cotroceni. Cu chipul acesta voi avea sub ochii mei tinerii copii deveniți protejații mei, pe care-mi propun a-i vizita adesea rezervîndu-mi supravegherea personală și specială a acestui stabiliment, unde vor găsi îngrijirile părintești și căldura sînului familiei, de care au fost atît de crud lipsiți”.

În 18 iulie 1862, Domnitorul Alexandru Ioan Cuza semnează decretul prin care, arătînd că prețuiește dorința Măriei Sale Doamna, autorizează construirea așezămîntului ce va purta numele patroanei sale, Elena Doamna.

Într-o atmosferă de enorm entuziasm, Duminică, 29 iulie 1862, s-a pus piatra fundamentală a azilului. Evenimentul a prilejuit o adevărată sărbătorire populară a Domnitorului și a soției sale. Un exemplar din procesul-verbal al ceremoniei, semnat de Majestatea Lor, o medalie comemorativă bătută ad-hoc, cîte o piesă din monedele timpului și actul de fundațiune, semnat de Alexandru Ioan Cuza, Doamna Sa, ministrul Krețulescu, și Carol Davila, ca Inspector General al Serviciului sanitar, au fost închise într-o cutie de aramă, sigilată cu plumb. Doamna a fost aceea care, cu propria-i mînă, a pus această cutie în piatra fundamentală ce se află și astăzi în primul corp de clădire al Azilului copiilor găsiți. La serbare, arhimandriții administratori ai mănăstirii Cotroceni au oferit băuturi răcoritoare înalților oaspeți și pîine și vin poporului ce încinsese hora pe terenul viitoareii grădini a azilului. După punerea pietrei fundamentale a azilului, Doamna, pe lângă suma ce a oferit din caseta sa particulară, a făcut un apel în întreaga țară pentru subscrieri în folosul azilului – după puterile și voia fiecăruia – pentru „creșterea, educațiunea și instrucțiunea” copiilor găsiți.

Davila este cel ce va ține evidența donațiilor, evidență ce ne-a parvenit pînă azi, datorită ordinii și meticulozității ce au caracterizat fiecare acțiune a sa.

Donațiile au scos în evidență imensa popularitate de care se bucurau Doamna Elena Cuza și Davila. Au donat oameni din toate colțurile țării, din toate stările sociale, de toate naționalitățile, au donat oameni importanți și oameni modești, cunoscuți sau anonimi, bogați și săraci. Davila a notat totul și, acolo unde

a considerat necesar, a dat și unele explicații asupra unor donații, probabil la dorința donatorului. Să răsfoim aceste liste de donații:

Printre donatori îl găsim și pe Alexandru Davila, trecut de părinții săi cu suma de 416 lei, pe doctorii Felix, Polizu, Capșa, Atanasovici, subchirurgii – elevii lui Davila, prințul Alexandru Moruzi, Nicu Cantacuzino, Costache Sturza, farmaciști, grupuri de donatori din Brăteni, din plasa Argeșul, din Dorohoi, un domn Iliad, polițai din Pitești, preoți, episcopul mănăstirii Cotroceni, egumenul mănăstirii Clocociov, artiști etc.¹⁰. Din aceste donații se adună suma de 378 824 lei și 2 bani. Lista este semnată de Davila și de contabilul șef al Eforiei – M. Nicolescu.

Se pare că suma nu era de ajuns. Prin decretul Domnitorului Cuza, se dăduse arhitectului Benesch proiectul pentru Azil. Totuși, situațiile de plată, cu explicarea fiecărei cheltuieli, le întocmesc arhitecții Lipițer (Liebitzer) – arhitectul Eforiei și Chisel. Doamna face din nou un apel către femeile române, de a dona mici obiecte de decorație interioară, pentru care lansează o loterie cu 5 055 de bilete. Din nou, Davila notează totul. Lista obiectelor de loterie constituie ea însăși un foarte prețios document, care ne face să ne imaginăm interioarele caselor din acel timp.

Astfel, prințesa Sasinca Ghica donează o bandă de tapiserie pentru clopoșel, doamna Sofia Crețulescu, o pungă cu fir pentru tutun și o pereche fețe de papuci cusuți, doamna Elena Fiala, un tablou cusut. Sînt și donații prețioase: Doamna Casimir donează o brățară de aur cu 10 diamante și un colier de ametist. Se donează statuete, perne brodate, paravan pentru sobă, pernițe pentru ace, perne îmblănite pentru picioare, cutii parfumate pentru mânuși, garnituri pentru sfeșnice. O lume întreagă defilează prin fața ochilor noștri, toate micile obiecte de toaletă sau de gospodărie din casele boierești și din cele modeste. Și aici, donațiile sînt din toată țara, de la oameni din toate categoriile sociale. Maica Stareța a Schitului Zamfira donează mătănii brodate cu fir și fluturi, Comitetul Doamnelor Israelite din Capitală, un necessaire pentru citit, altul pentru ace, Coloniile bulgare donează tablouri cusute cu mărgelile, un sul rezimător pentru trăsură, o căciuliță, doamna Ecaterina Rosetti, un tablou brodat („cu deosebită acurateță”, subliniază Davila), doamne din districtul Putna, din Buzău, din Ismail, din Focșani; doamna Romanescu donează un covor mare de perete, fetele din pensionul nr. 2 din Slatina... și lista continuă. Nume mari sau mai puțin cunoscute, arătînd și aici popularitatea de care se bucurau Doamna și Carol Davila, dar, de fapt, scopul donațiilor cîștigă inimile¹¹.

Măria Sa Doamna a voit să unească în opera sa memoria Venerabilului Mitropolit Filaret. Spre a realiza această pioasă cugetare de recunoștință și justiție, s-a căutat și s-a găsit portretul Eminenței Sale, care a figurat la ceremonia punerii pietrei fundamentale, chiar din ordinul Doamnei¹². (Trebuie să fi fost probabil acel portret realizat de Petre Alexandrescu și care a figurat mai tîrziu în centrul peretelui din sala donatorilor de la Azil.) Mitropolitul Filaret a fost considerat de fapt primul și cel mai important donator la Azil. „Nu mai uit, spune doctorul C. Istrati, cu ce convincție Davila zicea adesea la cununile elevilor sale dela Azil, cînd veselia era tot atît de mare ca și la a propriilor sale fiice, pe care le-a crescut în mare parte alături cu orfanele zicînd: Eu sînt executorul testamentului nemuritorului mitropolit Filaret.”

O donație de mare delicatețe și duioșie a făcut însă poetul Vasile Alecsandri, care a dăruit, în deplină proprietate a Azilului Elena, colecția sa de poezie populară. Edițiile Doinelor și Lăcrămioarelor sale s-au vîndut foarte repede. Iată cum își prezintă poetul donația sa, în scrisoarea adresată Doamnei:

„Prea Înălțată Doamnă,

...o parte din acele pietre scumpe ale coroanei geniului românesc au fost scoase la lumină și traduse în limbile franceză, engleză și germană. Fiind pretutindeni bine primite, au deșteptat luarea aminte a oamenilor erudiți și au contribuit a atrage simpatia meritată asupra națiunii noastre, uitată și părăsită de atâtea veacuri pe marginile Orientului. Completînd acum, pe cît mi-a fost cu putință, colecțiunea începută și dorind a face ca să contribuie *însuși geniul poporului* în folosul Asilului de copii găsiți, ce poartă numele Înălțimii Voastre, iau îndrăzneala a hărăzi acestui așezămînt manuscrisul meu de poezii culese în sînul poporului. Ele cuprind glasurile intime ale sufletului său și merită a fi unite cu glasurile de recunoștință și de binecuvîntare, ce răsună împrejurul numelui Înălțimii Voastre.

Ele sînt copiii găsiți ai geniului românesc și prin urmare au dreptul a se bucura de îmbrățișarea Înaltei protectoare a Asilului Elena.”

*
* * *

Pe lîngă sumele adunate în profitul Azilului, sume în care mai intră 50400 lei oferiți de Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, s-au mai primit în urmă legături, donațiuni și ofrande. Merită să mai notăm și aici:

– 1200 lei vechi, procentele a 4000 fiorini argint, lăsați de decedatul Constantin Panadi din Viena prin testamentul său din anul 1857;

– 960 lei de la doamna Maria Rosetti Roznovanul;

– 6400 lei de la moștenitorii lui C. Dimachi din Brăila, conform testamentului său din anul 1865;

– 3150 lei primiți de la Dl. Baron Moise de Montefiori;

– O mică casă, donată cu locul ei, de doamna Maria A. Mane;

– Arhimandritul Onofrei, Superiorul Mănăstirii Sinaia, oferă 800 lei pentru facerea unui steag necesar capelei azilului;

– Doamna Maria Flechtenmacher donează 2592 lei, produsul unei serate artistice și literare date în sala Atheneului în 1867, „în profitul Asylului”;

– 200 de galbeni de la executorii testamentari ai lui Cosma Tricovici, supus rus;

– Bonurile rurale ale lui Nicolin Jianul din Caracal, circa 15000 galbeni, conform testamentului său;

– Sfinția Sa părintele Melchisedec, Episcopul Dunării de Jos, a oferit liturghia Sf. Ioan Chrisostom, aranjată pe muzică de Muzicescu și care, tipărită, se vinde în profitul Azilului Elena;

– Domnul M.Z. donează doi nasturi de aur cu briliante etc, etc.

Cu asemenea zestre începe construcția și dotarea azilului care va ajunge în scurt timp una din cele mai bune și mai moderne instituții de acest fel din Europa. În timp de un an se ridică aripa dreaptă și o parte din cea din stînga actualei construcții. În toamna anului 1863, copiii se mută în noul lor locaș... în total 330. Puțin în urmă mai primiră adăpost în noul azil 39 de copile din Institutul Gregorian din Iași.

În primăvara anului 1867, membrii Eforiei Spitalelor, prin adresa nr. 842, au cerut domnului Ministru de Interne ca atît edificiul Asylului Elena, cît și terenul ce-i este rezervat și care compune parcul Asylului să se recunoască sub absoluta proprietate a Eforiei, ceea ce s-a și admis prin Înaltul decret nr. 520 din 6 august

1867. Soții Davila li se dă în schimb, căci terenul era al lor, un loc mai în vale, loc ce se afla între actuala șosea Cotroceni, în vale de grădina palatului și care este tăiat de strada Carol Davila de astăzi (pe atunci strada Notagiilor). Conform dorinței Elenei Cuza, afară de copilele luate de la doici, se mai primesc fetițe din părinți săraci, copile din părinți infirmi, ori ale vechilor funcționari publici și copile de preoți și învățători cu familii grele. La acestea se mai adaugă 12 copile ieșene, rămase orfane în urma epidemiei de holeră din 1866, primite la azil prin hotărârea regelui Carol I (I. Slavici)¹³.

Soții Davila se interesau de aproape de soarta copiilor și căutau să le întemeieze, pe cât era cu putință, un cămin părintesc, unde să nu le lipsească atmosfera de familiaritate binefăcătoare. Prima directoare (fără salariu), învățătoare și purtătoare de grijă a Azilului a fost Anica Davila. Cât de mult se interesa Anica de bunul mers al Azilului ne-o mărturisesc scrisorile schimbate între cele două ființe generoase, Elena Doamna (care era și nașa Elenei Davila, fiica mai mare a Anicăi) și Anica Davila. În afară de bunătatea sufletului, Anica a mai transmis fetițelor de la Azil dragostea și respectul pentru eroii neamului, așa cum și ea o avea de la părinți și bunici, pentru obiceiurile și tradițiile populare, pentru cultura românească. Crescându-și copiii laolaltă cu orfanele, învățându-i baladele populare, cîntecele populare moștenite din străbuni, plecînd vara împreună în tabără la Brebu, la mănăstirea ctitorită de Matei Basarab, unde se țineau șezători, se cosea rufărie pentru copiii țăranilor, se vizitau gospodăriile țărănești și se împărțeau gratuit medicamente, se botezau copiii sătenilor.

„Nimeni nu-i dăduse Anicăi Davila această însărcinare, și-o luase ea singură și nu din simțămînt de datorie, ci din neastîmpărul de a face binele, își jertfea ea tihna orelor de repaos. Să nu uităm, va scrie mai târziu doctorul C. I. Istrati, că acea femeie gingașe și afectuoasă, în care orfanele vedeau direct pe mama lor, nu era nici Doamnă, nici Regină dar era cu mult mai mult în alt sens, căci a fost Regina femeilor și mamelor române – Anica Davila, născută Racoviță, nepoata Goleștilor.”

„Cum pleca tata, povestește Elena Davila, măicuțița ne îmbrățișa și se îndrepta și ea spre Azil, să vadă de gospodăria și îngrijirile ce le dădea orfanelor, a căror sarcină și-o luase singură, din pornirea sufletului.”

Cu asemenea îngrijire, nu este de mirare că fetițele îi ziceau Anicăi mamă, iar Davila nu era numai Domnul doctor, ci și părinte și dascăl (Lucia Borș – Azilul Elena Doamna).

„Cînd intrai în școala froebeliană (n.n. – grădinița de copii) și în întîia clasă primară, ne povestește Ioan Slavici, inima ți se strîngea și erai încredințat că nici jumătate din ființele pierite și palide nu va ajunge la o vîrstă înaintată. Și cu toate acestea, timp de zece ani, Azilul nu a avut decît abia 4-5 copii care au murit.

Aceste copile șubrede se bucură de afecțiunea specială a doctorului Davila; el priveghează asupra somnului lor, asupra hranei lor și diminețile ia foarte adesea el însuși lingura, ca să le împartă untura de pește. Începînd cu următorul an de la intrarea lor în Azil, fetițele au obraji rumeni și mergînd prin Azil întîlnești numai oameni voioși. Cel dintîi lucru în Azil este de a face ca fetițele să simtă că sînt iubite și trebuie să iubească și ele.

Stabilite apoi odată relațiile de simpatie între eleve și direcțiune – ele fac asprimea de prisos.

Anica Davila a stăruit întotdeauna ca pedagoagele și învățătoarele să fie în Azil mai ales dintre elevele Azilului, crescute de ea. Vroia ca întregul personal să fie luat dintre elevele ce și-au făcut studiile la Azil. Aceasta s-a împlinit și s-au strîns astfel relațiile dintre instituție și elevele plecate din ea, a rămas o vie corespondență

între cele rămase și cele ajunse pe alte meleaguri, iar cînd se abătea vreo nenorocire asupra vreunei foste eleve, tot Azilul îi venea în ajutor, oferindu-i adăpost.”

Spiritul de iubire s-a întărit și prin dovezile de abnegație pe care le-a dat Davila prin părințeasca sa purtare de grijă. Mărturii? Sînt atît de multe!... Și au ajuns pînă în zilele noastre.

„Mi-aduc aminte – povestea odată o distinsă institutoare, fostă elevă a Azilului – domnișoarei Lucia Boș, directoare adjunctă a Azilului după anii 1930 – cum venea cu buzunarele largi ale pardesiului, pline cu tot felul de bunătăți și cum împărțea copiilor, cu amîndouă mîinile – mere, portocale, bomboane, jucării, pesmeți și tot ce puteau cuprinde aceste buzunare care parcă într-adins erau făcute după măsura dăsașilor lui Moș Crăciun.”

Davila considera pe copiii aceștia, de toate vîrstele, ca o mare familie a sa, și aceasta a dăinuit și cînd s-a înmulțit numărul propriilor săi copii.

Pentru a păstra vie în inima orfanelor recunoștința pentru oamenii de bine, din al căror suflet mare o părticică dăinuie și azi în temelii și zidurile fostului Azil, una din săli a fost destinată galeriei portretelor donatorilor. Cuprinzînd la început portretele primilor donatori, galeria s-a îmbogățit treptat cu alte nume, cu alte chipuri, însufleșite de iubirea de oameni – Carmen Sylva, Carol I. De altfel și portretul Mariei Davila, ca donatoare de frunte, realizat de Aman și care se află azi în Muzeul Aman, se găsea în mijlocul unuia din pereții galeriei, așa cum se vede din fotografiile timpului. Bustul lui Carol Davila se găsea și el în sala donatorilor. Azilul devine în curînd un cămin părintesc și o școală model. Sigur că toată grija soților Davila nu era suficientă pentru dezvoltarea Azilului fără subvenții din partea Eforiei Spitalelor Civile, fără donații și fără sprijinul perechii princiare, Alexandru Ioan Cuza și Doamna Sa.

Evenimentele din 11 februarie 1866 par să lase Azilul orfan. De departe, Elena Cuza cere Anicăi Davila știri despre Azil, dar ajutorul substanțial lipsea.

Cînd Ion Brătianu pleacă la Düsseldorf, pentru a-l convinge pe Principele Carol, dar mai ales familia acestuia, de a accepta tronul Principatelor, este întovărășit de Carol Davila, bun diplomat, om de cultură, cunoscînd perfect și limba germană. Documentele vremii și amintirile contemporanilor au înscris pentru totdeauna rolul decisiv pe care l-a jucat Davila, fiind primul care, cu peste o jumătate de secol înainte, i-a prezis Principelui Carol Marea Unire, arătîndu-i harta României înfăptuite de Mihai Viteazul.

„La sosirea în țară, își amintește Sabina Brătianu-Cantacuzino, Ion Brătianu a ținut ca Principele să cunoască una din cele mai nobile și mai patriote familii boierești române. S-au oprit la Golești, unde toate doamnele din familie purtau frumosul costum național. Printre ele, ne spune fiica lui Ion Brătianu, strălucea doamna Davila, o adevărată frumusețe românească, cu ochi negri și dinți strălucitori.

I-a fost arătat cu venerație domnitorului foșorul de deasupra porții conacului de la Golești, unde tăbărise Tudor Vladimirescu.”

În anul 1866, Azilul Elena Doamna avea deja construite două aripi distincte. Prin donațiile tuturor districtelor din țară, în 1863, dispunea de cea mai bogată colecție de costume naționale; la sărbători, fetele și mai ales Anica Davila, a cărei colecție personală de costume naționale era foarte cunoscută, erau îmbrăcate în frumosul port național.

De altfel, primul portret al Principesei Elisabeta în costum național ne-o înfățișează îmbrăcată într-un costum din Muscel, al Anicăi Davila. Biblioteca

Azilului, foarte valoroasă, primise donații din partea țarului Alexandru, familiei Solomon, soților Davila și a multor altora. Laboratoarele de fizică fuseseră dotate cu aparatură modernă pentru acea vreme, iar laboratorul de chimie nu ducea lipsă de nimic.

Și mai presus de toate, pentru ca orfanele să capete o învățătură aleasă, corpul didactic al Azilului era ales cu mare grijă, dintre cei mai buni profesori sau maeștri în artă.

Existau dificultăți materiale, dar o dată cu căsătoria Principelui Carol cu Elisabeta de Wied, Azilul are din nou o protecție, din nou o ființă de o bunătate fără margini, sensibilă, cultă și care, după vizitarea Azilului, convingându-se de calitățile și lipsurile acestuia, ia nobila inițiativă de a deschide o listă de subscripție pentru zidirea unei capele – capela Elisabeta Doamna, a unui Ateneu feminin care să completeze școala primară cu studii secundare, umanitare, școală normală, școală profesională, în Ateneu fiind primite orfanele cu aptitudini deosebite și bursiere admise prin concurs.

În 1870, de ziua Principesei, se pune piatra fundamentală a capelei, care, deci, și ea poartă la temelie actul de naștere cu semnătura Principelui Carol și a Doamnei Elisabeta, apoi, treptat, se construiește partea centrală a Azilului cu coridorul ce unea cele două aripi mai vechi, apoi subsolurile, dotate cu instalații ce poate chiar și azi nu se realizează ușor. În subsol au fost captate bogatele izvoare ce existau în zona clădirii, iar printr-un sistem mecanic o locomobilă ce funcționa zi și noapte, apa era pompată permanent pînă la etajul II al clădirii. De asemenea, apa încălzită era pompată spre spălătoare, dar mai ales în cazanele cu fund dublu din bucătărie, pentru ca mîncarea să fie gătită, așa cum susținea Carol Davila, la abur, fiind mai igienic. Cărucioare trase pe șine transportau din depozite combustibilul spre cuptoare. Șinele se mai văd și astăzi, iar puțul forat pînă la izvoare există și el, acoperit.

Pentru capela Elisabeta trebuia un pictor cunoscut al timpului. Citim în contractul încheiat în 1875:

„Între Ephoria Spitalelor Civile din București pe deoparte și D. G. Tătărescu artist pictor pe de alta, s-a încheiat prezentul contract stipulîndu-se următoarele:

D. G. Tătărescu se angajează a zugrăvi toate tablourile atît cele după zid, cît și cele de la tîmpla capelei Asilului Elena – iar mai departe – lîngă aceste tablouri, D. Tătărescu va zugrăvi alte 24 icoane pe tîmpla capelei după placul domnului Storck – căci Karl Storck a sculptat tîmpla și stranele. Toată această lucrare, D. Tătărescu se angaja a o executa în termen de cinci luni de la data prezentului contract”¹¹ (Foto 43; 44).

În 1875 deci, o dată cu terminarea picturii, Capela se sfințește și, de la această dată, la slujbele ce se țineau aici, venea familia domnitoare, începînd cu Principele Carol și Princesa Elisabeta și mica Princesă Maria, moartă atît de timpuriu, apoi încheind cu Principele Mihai și Regina mamă, care de altfel veneau și la pomul de Crăciun, care se sărbătorea la Azil. Corul capelei, de faimă națională, a fost primul cor laic bisericesc de fete și, deși criticat la început, a ajuns treptat unul din cele mai bune coruri din țară. Fetele știau liturgia pe dinafară și slujbele erau de o calitate cu totul deosebită. Primul profesor de cor pe trei și patru voci a fost I. Cart, căruia i-a urmat Eliodoro Bianchi, director de trupă de operă din Milano, iar la cursul primar Louis Wiest.

Nenumărate delegații din județele țării, participanții la diferite congrese, expoziții internaționale ce aveau loc la București se întreceau în a lăuda organizarea și rezultatele realizate în Azil.

În scurt timp au ieșit din Azilul Elena îndrumătoare pentru grădinițele de copii, învățătoare rurale, instituitoare urbane și, dînd examene speciale, profesoare de liceu. Tineri de toate categoriile – învățători, candidați de preoți, funcționari, negustori, își luau soții dintre aceste orfane. Sava Henția – profesor la Azil, Barbu Constantinescu – directorul de studii al Azilului, s-au căsătorit cu orfane de la azil. Azilul ajunge o școală model, unde veneau să învețe felul de organizare, de educație și învățămînt, mulți dascăli români din Principate și din Transilvania. Profesorii alesi printre cei mai de seamă ai Capitalei, scot o revistă EDUCATORUL – revista Azilului Elena Doamna, la care colaborează Ioan Slavici, Dulfu, Barbu Constantinescu, Petre Gârboviceanu și alții, revistă care reprezintă în școala românească de atunci ceea ce a însemnat Revista Învățămîntului de mai tîrziu.

Printre profesorii pe care i-a avut Azilul s-au numărat Ioan Slavici, Alexandru Orăscu, dr. Zotu, T. D. Speranța, doctorul Dimitrie Grecescu, care s-a ocupat, fără plată, și de cabinetul medical și infirmeria Azilului (clădire care există în forma ei originală în spatele clădirii principale), doctorul C. I. Istrati, doctorul Barbu Constantinescu, Sava Henția, foarte multe alte valori ale culturii și științei românești. Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu au dat, gratuit, lecții de actorie unor eleve talentate, la rugămintea lui Carol Davila. Nicolae Grigorescu pe care Davila l-a ajutat de mai multe ori, a dat îndrumări de pictură pe ceramică maestrei de specialitate a Azilului, Marthe Marie.

Să mai amintim concursurile din țară și expozițiile generale din Viena și din Paris, la care au participat elevele Azilului cu lucrări de artizanat, și care au arătat lumii că această instituție era o podoabă a țării. Atelierele de țesut covoare dădeau adevărate tezaure naționale.

Davila, ca și Anica, ținea foarte mult la dezvoltarea sentimentului religios, la practicarea obiceiurilor creștine și a bunelor tradiții. Doctorul cerea copiilor să adune basmele bătrîne, jocurile copiilor de la țară și a fost inițiatorul primului album cu modele de împletituri și cusături naționale.

Anica Davila nu a avut fericirea să ia parte la minunatele rezultate ale strădaniei sale. În 1874, la sfîrșitul unei prelegeri a lui Davila, ținută la Spitalul Colțea, cere doctorului Bernath, asistentul și colaboratorul lui Davila, o doză de chinină și pleacă apoi cu sora ei Felicia Racoviță în oraș, să cumpere un cadou fiicei ei Elena, de ziua de naștere a acesteia. Din greșeală, doctorul Bernath îi dă, în loc de chinină, o doză de stricnină. La intrarea în magazin, Anica își dă sufletul în brațele surorii ei.

Carol Davila rămîne din nou văduv, cu patru copii mici, cel mai mic avînd trei ani, fără ajutorul său cel mai apropiat, fără colaboratoarea lui dezinteresată, pentru a-l secunda în marile lui opere filantropice. Anica era o adevărată Goleșcu, o patrioată. Davila îi scrie fiicei sale Elena, plecată la studii, că a ales așezarea mormîntului Anicăi pe locul cortului lui Tudor Vladimirescu, acolo unde a dorit să fie înmormîntat și el. Davila îi povestește că, la adîncirea șanțurilor, a găsit monede de pe vremea lui Tudor și o monedă constantiniană de aur, că a refăcut podețul spre Azil, că a plantat cinci pini. Karl Storck realizează, după o fotografie, un haut-relief cu chipul Anicăi, care a fost amplasat (lipit pe un suport metalic) la piciorul crucii. Deoarece la acea dată, mormîntul se afla în grădina Azilului –, iar acesta avea acces direct în grădina Palatului Cotroceni, unde fusese înmormîntată, într-o zi de Paști, și mica Princesă Maria – s-a spus că, atîta timp cît cele două morminte vor veghea asupra Azilului, acesta va progresa.

Davilla trebuie să fi avut un cult pentru Tudor Vladimirescu, ca și Anica de altfel. Aveau trăsături de caracter care-i apropiuau, țeluri asemănătoare. Despre

Tudor, Mihai Cioranu ne spune că era cunoscut pretutindeni de om drept, serios, aspru și cîteodată crud. Foarte exigent cu el însuși, pedepsea cu asprime indisciplina fără a face deosebire între prieteni și dușmani. Despre Davila s-a vorbit la fel.

Crîmpeiele de amintiri lăsate de vechii săi prieteni, admiratori și uneori chiar rivali, ne redau imaginea lui Davila – un om energic, cult, îndrăzneț, sfidînd orice lege pentru o cauză dreaptă; uneori nervos, chiar violent, dar sensibil, blînd și milos față de toți dezmoșteniții soartei. Amîndoi au iubit țăranul român și au luptat pentru a-i îmbunătăți soarta. Amîndoi, prin firea lor, au lăsat, pe scurtul drum al vieții lor, multe fapte bune, dar și mulți dușmani.

Soțiile foștilor elevi ai lui Davila au ridicat, prin subscripție publică, în curtea Azilului, o statuie a Anicăi Davila. Statuia realizată de Karl Storck, după o machetă a tatălui său, o reprezintă pe Anica, îmbrăcată într-unul din minunatele ei costume naționale, îndrumînd spre casă – Azilul –, un copil orfan. Statuia a fost așezată pe un postament, unde mai înainte se înălța o coloană, pe care se afla un bust al Anicăi.

După moartea lui Davila, Azilul a trecut prin perioade de regres sau de avînt, dar a rezistat timpului, datorită impulsului inițial și diferiților oameni de bine, care, mai rar, este adevărat, contribuiau la întreținerea lui. La conducerea Azilului s-au succedat directoare inimoase – Felicia Racoviță și Zoe Grant, surorile Anicăi, apoi alte nume, dintre care multe sînt legate de realizări de seamă, cum a fost Margareta Miller-Verghi. În 1908, la conducerea Azilului, Spiru Haret o numește pe Adela dr. Proca, soția sensibilului poet O. Carp. Această femeie deosebită, care a reușit să se identifice cu soarta orfanelor, căci și ea își pierduse părinții la vîrsta de 13 ani, face ordine în Azil, ridică din nou prestigiul instituției, adăugă, pentru gradul II al școlii normale, o aripă nouă clădirii Azilului, aripa din dreapta, cu boltă, și lasă, după 23 de ani de conducere, un așezămînt prosper, cu un bogat inventar și cu tradițiile recîstigate ale întemeietorilor. Om de excepție, în timpul primului război mondial, cînd Azilul, sub ocupație, este evacuat în stradă, orfanele neavînd dreptul de a-și lua mai mult de o boccea, directoarea, în fruntea copiilor, străbătea străzile Bucureștiului, în căutarea unui adăpost.

Evenimentele de după anul 1944 au însemnat și desființarea treptată a Azilului, orfanele și copiii găsiți ajungînd a fi marginalizați. Inventarul Azilului a fost împrăștiat. Donațiile în obiecte, cărți, costume naționale, obiectele de artizanat din colecțiile Azilului au luat alte căi, portretele donatorilor au fost în parte repartizate muzeelor, fără a se specifica de unde provin, iar în parte s-au pierdut.

Bustul Elenei Cuza, amplasat pe un soclu, sub o arcadă de trandafiri, la intrarea dinspre șoseaua Panduri, se pare că nu se mai află în București. Doar soclul gol mai amintește de existența lui. Capela Elisabeta, din care, în 1946, ultimul preot care a slujit aici, a fost scos afară în timpul slujbei, a fost serios avariata, mai ales după cutremurul din 1977. Nefiind biserică cu preot permanent, atît Patriarhia, cît și Primăria Capitalei nu au intervenit pentru a o repara. De altfel, nici poziția de lângă Palat nu le-a permis acest act de curaj. În pictura lui Tătărescu s-au înfipt pitoane pentru amatorii de alpinism, din păcate chiar și după revoluție. Clădirii Azilului, după cutremur, i s-a retezat un nivel (Foto 45). Frumosul parc din spatele Azilului, unde în 15 august, prin tradiție, se ținea de veacuri țîrgul Sfîntei Marii, cînd se intra și pe terenul mănăstirii Cotroceni, nu mai există nici el. În acel parc erau o fîntînă arteziană și băncuțe pentru lecțiile în aer liber ale elevelor dintr-a întîia.

Statuia Anicăi Davila, rămasă ca prin minune exact pe vechiul ei amplasament, a scăpat, fiind protejată în mijlocul depozitului de materiale ale constructorului Palatului Cotroceni (Foto 50).

Haut-relieful de pe mormîntul Anicăi a fost distrus de mult, în locul lui rămînînd hîdul disc de metal-suport. A dispărut și imaginea Anicăi – fotografia de pe cruce. Grupul alegoric de la piciorul mormîntului – probabil tot operă a lui Storck – este distrus de asemenea și răsucit pe soclu. Iar pinii plantați de Carol Davila sînt suporturi pentru coșurile de baschet (Foto 53).

Și cînd te gîndești că în 1930, la comemorarea lui Carol Davila, acestea toate au fost declarate monumente istorice! În vara anului 1990 urmau să dispară și Azilul, și Capela, pentru ca din două secole de istorie să nu mai rămînă nimic (Foto 46, 47, 48). Istoria Azilului a fost întotdeauna legată de istoria Palatului Cotroceni, de istoria Dealului Cotrocenilor. Și tot astfel, istoria Platoului Cotroceni nu poate fi completă, fără a cunoaște și povestea acestui așezămînt, care a însemnat istoria emancipării femeii române și o pagină de glorie în învățămîntul românesc. El nu poate fi despărțit de reintegrarea în patrimoniul național al valorilor istorice din această zonă a Bucureștiului și merită, pentru contribuția lui la renașterea culturii naționale, un pelerinaj din partea copiilor, părinților și bunicilor din această țară, a profesorilor și școlărilor, a oamenilor de cultură (Foto 51, 52, 54).

Și, de asemenea, să nu uităm că în Dealul Cotrocenilor, sub pașii noștri, sînt îngropate mărturiile peste veacuri ale faptelor de bine ale unora din cele mai mari și proeminente figuri ale istoriei noastre naționale.

Poate vom mai putea admira și noi, pe acel minunat Iisus Pantocrator, pictat de Tattarescu, pe sub care acum zboară libere păsările cerului (Foto 49).

La colline de Cotroceni: L'Asyle Elena Doamna

Résumé

Un des plus parfaits établissements qu'on a construit pour les orphelines, le siècle dernier, en Europe a été l'Asyle Hélène, bâti sur les collines de Cotroceni à Bucarest, en partant de 1862. L'initiative a appartenu aux époux Davila, le docteur Carol Davila – „un des plus beaux cadeaux que la France nous a donné, comme on disait alors – et sa femme Anica, nièce du grand Dinicu Golescu et des quatre frères Golescu, les grands révolutionnaires du 1848. Bâti sur la place même, où en 1821, Tudor Vladimirescu avait son quartier général, l'Asyle, par ses méthodes d'enseignement et ses grands hommes qui y ont contribué – C. Istrati, Dimitrie Grecescu, Ioan Slavici, Nicolae Grigorescu, Karl Storck, Ioan Georgescu, Barbu Constantinescu et beaucoup d'autres a représenté le foyer de l'émancipation féminine en notre pays, un foyer de culture nationale et de patriotisme. Les meilleures institutrices, les meilleures directrices d'école primaires, des mères et des épouses ayant une solide culture, sont sorties d'ici.

Mais, surtout, on doit vénérer la mémoire de tous ceux qui ont compris la nécessité sociale de cet établissement et on contribué matériellement et spirituellement à sa réussite. Une leçon pour ceux d'aujourd'hui et de demain.

Note

1. G. Barbu, *Informații inedite cu privire la Carol Davila*, „Viața medicală” nr. 5, Martie 1961.
2. Dr. G. Z. Petrescu, *Viața și opera lui Carol Davila (1828–1884) (cu ocaziunea centenarului nașterii sale)*, Cultura Națională București, 1929.
3. *Note și documente relativ la Asilul Elena Doamna*, Impr. Ion Weiss – Buc., 1870.
4. Lucia Borș, *Azilul Elena Doamna*, din revista „Boabe de grâu”, nr. 5, Mai 1932.
5. C. Istrati – Davila – București, 1885 (conferința din 11 Noiembrie 1885).
6. Dimitrie Grecescu, *Schijare din viața și activitatea generalului doctor Carol Davila*.
7. *Note și documente relative la Asilul Elena Doamna – Copille orphane*, București, 1870.
8. Mihai Cioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, București, 1859.
9. Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*.
10. *Asilul Elena Doamna pentru copiii orphani*, București, 1865.
11. *Asilul Elena Doamna pentru copiii găsiți, Registrul obiectelor de loterie*. București, 1865.
12. G. M. Ionescu, *Istoria Cotrocenilor*, București. 1902.
13. Ioan Slavici, *Asilul Elena Doamna*, Sibiu, 1884.
14. Teodora Voinescu, *Gheorghe Tattarescu (1820–1894)*, București, 1940.